

Neįvykdytas noras

Kazimiero Grauzinio šimtmetis

VYTAUTAS ANTANAS DAMBRAVA

Dr. Kazimieras Grauzinis.

Atsikūrusi Lietuva turi galybę pareigų ir rūpestių. Į tautos pareigų sąrašą įeina prisiminimas ir pagerbimas tų, kurie savo gyvenimą, ar net gyvybę, paaukojo tėvynei. Atversdami praeities lapus, negalime užmiršti ir savo anks-tyvosios diplomatijos, kuri visuomet buvo ištikima valstybės interesų gynėja.

Lietuva, 1918 metais paskelbusi pasauliui atstatanti savo valstybę, skubėjo parinkti ir skubiai ugdyti profesionalius užsienio tarnybos kadrus, sugėbėjusius santūriai, bet protingai atstovauti valstybei Europoje, JAV, Pietų Amerikoje ne tik nepriklausomybės laikotarpiu, bet ir okupacijų metu.

Nekalbant apie eilę Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrų, prieš akis iškyla Petras Klimas, Bronius Balutis, Jurgis Baltrušaitis, Povilas Žadeikis, Stasys Backis ir kiti. Į jų tarpą įsiriškia ir Lietuvos nepaprastasis pasiuntinys ir įgaliotasis ministras Kazimieras Grauzinis, kurio gimimo šimtmetis suka-ko šių metų rugsėjo mėnesio 14 dieną.

Grauzinių giminės šaknys

Kokia garbinga ir giliai susipratusi visa Grauzinių giminė, kurios aktyvi lietuviškoji veikla siekia „Aušros“ ir knygnešių gadinę. Tėvai Kazimieras ir Marcijona Lukševičiūtė Grauziniai buvo turtingi ūkininkai. Devynioliktojo amžiaus pabaigoje nusipirko Marcinikių dvarą prie Giedraičių ir sukūrė didelę, septynių dukterų ir dviejų sūnų, šeimą. Uteniškis tėvas puoselėjo lietuvių savo šeimoje ir apylinkėse, kovodamas už tautinę savimone, lietuvišką žodį ir raštą.

Grauzinių dvare dirbo tikrai lietuviai, daugiausia nuo Utenos. Kilus sumanymui steigti Giedraičiuose mergaitės ūkio mokyklą, dvarininkai tuojau sutiko paaukoti namus mokyklai, tris dešimties žemės ir sodą prie mokyklos.

Kadangi Giedraičių bažnyčioje buvo panaikintos lietuviškos pamaldos, o miestelė

jaunimas kaskart daugiau lenkiškai, Grauziniai stėjo kovon su iš Vilniaus plaukiančia stipria lenkinimo banga. Dvarė suorganizuotas choras mokėsi lietuviškų dainų ir giesmių, o jo dalyviai ėjo bažnyčiai ir drąsiai giedojo lietuviškas giesmes lenkiškų pamaldų metu. Ne kartą kilo riaušės, kurias paprastai lenkai pralaimėdavo. Įpykęs vyskupas Roppas kelis kartus Giedraičių bažnyčią uždarė, norėdamas susigražinti lenkišką tvarką, tačiau Grauziniai nenusileido ir, naudodami savo įtaką ir visas išmones, po poros metų išsikovojo lietuviškas pamaldas, lygiomis teisėmis su lenkais.

Tokie buvo jubilato Kazimiero Grauzinio tėvai.

Tėvų pavyzdžio įkvėpta dukra

Kovoje prieš rusišką įtaką ypač išskirtinai pasižymėjo 1883 metais gimusi duktė Domicelė. Meilė savo kalbai, tautai ir kultūrai liepsnotė išiliepsnojo jaunutėje mergaitės širdyje. Sekdama tėvų pavyzdžiu, ji mokėsi ir kitus mokė vertinti ir mylėti visa tai, kas yra sava ir lietuviška.

Rusų carui uždraudus lietuvišką spaudą, Domicelė platino iš Prūsų slapta knygnešių gabenamas knygas. Pakliuvus į žandarų rankas ir paaiškėjus, kad jai tik penkiolika metų, paskirtoji vienerių metų bausmė buvo pakeista į namų areštą tėvų priežiūroje. Ši nuoskauda dar labiau užgrūdino mergaitę kovai už lietuvių.

Devyniolikmetė Domicelė ište-tekėjo ir persikėlė gyventi į Vilnių, kur irgi palaikė nuolatinį ryšį su knygnešiais. Jos vyras Julijonas Palevičius, stambios daržininkystės savininkas, turėjo daugelį pastatų. Tai sudarė jai geresnes sąlygas, nei kitiems vilniečiams, suslepti platinamas knygas. Geriausias šios knygnešės talkininkas buvo Vilniaus ponų tarnaitės, nepabūgusios išnešioti gautą slaptąją spaudą po miestą ir apylinkes. Domicelės pavyzdys ir pastangos pasiekė ir tai, kad Palevičių šeimoje dingo

lenkiškas raugas, grįžo lietuviškoji dvasia, o su ja ir lietuvių kalba.

Vilniuje Domicelė irgi pakiuvo į caro žandarų rankas, buvo suimta, tardoma ir metams ištremta — laimei, tiksliai į Smolenską.

Pirmojo pasaulinio karo metu ji atsidūrė Voroneže kartu su trimis seserimis, penkiolika metų už ją jaunesniu broliu Kazimieru ir keturiais savo vaikais. Ji sugebėjo visus leisti į lietuvišką Martyno Yčo gimnaziją. Voroneže brolis Kazimieras baigė gimnaziją aukso medaliu. Tuo pačiu metu Domicelė dalyvavo jaunimo globos ir savišalpos sambūriuose, natsisakydama lietuviškos politikos ir visur palikdama savo tautinį įspaudą.

Karo pabaigoje Domicelė grįžo Vilniun ir vadovavo lietuvių moterų sudarytam karo belaisvių globos komitetui. Tuo metu jos brolis Kazimieras, sekdamas garbingu šeimos pavyzdžiu, 1919 m. stojo į Lietuvos savanorių kūrėjų eiles. Po to baigė karo aviacijos mokyklą, tarnavo Vilniaus komendantūroje ir generalinio štabe.

Lenkams klastingai okupavus Vilniaus sritį, 1922 m. Kazimieras Grauzinis priiman- mas tarnauti Lietuvos Užsienio reikalų ministerijoje, gaudamas diplomatinis sekretoriaus paskyrimus į Kopenhagą, Berlyną, Paryžių ir Rygą.

Tuo metu Domicelė tęsė lietuvišką veiklą Vilniuje. Ji buvo Šv. Kazimiero draugijos jaunimui auklėti ir globoti steigėjų eilėse. Dirbdama Centro valdyboje, iki gyvenimo pabaigos pionieriškai kovojo lenkų okupuotoje Lietuvoje dalyje.

Brolio diplomato Kazimiero dalia buvo lengvesnė: jis siekė aukštojo mokslo ir ėjo pirmyn Lietuvos diplomatiijoje. 1926 metais Kazimieras Grauzinis Paryžiaus Akademijoje baigė viešąją teisę ir politinę ekonomiką, o 1927 metais gavo teisės mokslų daktaro laipsnį. Žinant Grauzinių giminės tautinę misiją, netenka stebėtis, kad jis pasirinko disertacijos temą „Vilniaus klausimas“. Disertacijos vertimas į lietuvių kalbą, papildytas Sovietų

Ministro dr. Kazimiero Grauzinio kredencijų įteikimo iškilmės 1939 m. spalio 21 d. Buenos Aires, Argentina.

Sąjungos okupacijos Lietuvoje įvykiais, buvo išspausdintas 1980 metais istorinių bei etnografinių studijų rinkinyje „Rytų Lietuva“, kurią išleido Vilniaus krašto lietuvių sąjunga. 1981 metais JAV-oje pasirodė vertimas į anglų kalbą: „Eastern Lithuania: a collection of historical and ethnographic studies“. Vėliau Paryžiaus politinių mokslų mokykloje jis papildomai baigė diplomatijos skyrių. Grįžęs į Lietuvą, Grauzinis buvo paskirtas Užsienio reikalų ministerijos politinio skyriaus referentu ryšiams su Vakarų šalimis. 1930 metais jo žinybon įstojo tik ką užsienio tarnybon priimtas jaunas diplomatas Stasys Backis, vėliau nepaprastasis pasiuntinys ir įgaliotasis ministras, galiausiai Lietuvos Respublikos diplomatijos šefas ir Charge d'affaires (laikinasis reikalų patikėtinis) Vašingtone. Jo kvietimu bei paskyrimu ir aš įsijungiau diplomatinę tarnybą dar sovietinės okupacijos metais.

1931 metais Kazimiero Grauzinio nuopelnus Trijų žvaigždžių ordinu pažymėjo Latvija. 1932 m. jis buvo paskirtas Charge d'affaires prie Šventojo Sosto. Iš Vatikano ir Romos jis stebėjo Domicelės ir kitų šeimos narių tolimesnį gyvenimą.

Šv. Kazimiero moterų draugijos veikla ir vargai

Domicelė Vilniuje herojiškai tęsė tautinę misiją Šv. Kazimiero moterų draugijoje, išsiplėtusioje į 476 skyrius su 18,000 veiklių narių. Vien Švenčionių rajone draugija įsteigė 152 skyrius, suorganizavo 190 tautinio turinio pasikatų, surengė 165 vaidinimus. Švenčionių miesto lietuviška skaitykla pasinaudojo per 17,000 tautiečių. Domicelės suorganizuotos moterys išsiskyrė žaliomis uniformėmis kepuraitėmis su Gedimino stulpais.

Lenkų valdžia nišio, įžiūrėdama sau pavojų. Ji ėmėsi brutalių priemonių draugijos veiklai stabdyti, iškeldama lietuviams 1819 politinio pobūdžio bylų. Domicelė buvo suimta ir tardoma. Jos kaltė

— jaunimo kurstymas prieš lenkų valdžią. Lenkai nutarė ją iš Vilniaus ištremti, bet dėl sunkios ligos Domicelė paliko. Sekančiais metais liga negailingai pakirto šios herojiškos asmenybės žemiškąjį gyvenimą — ji mirė, sulaukusi vos 45 metų. Persunkta meile Lietuvai, jos širdis amžinai rušens ant Tėvynės laisvės aukuro.

Ši žinia giliai sukrėtė broli Kazimierą ir visą giminę. Gimus ir augusi patogiam gyvenimui ir prabangai gražiame tėvų dvare, ji pasirinko aukos Lietuvai ir lietuviams kelią.

Brolis Kazimieras sėkmingai tęsė diplomatinę karjerą. Romoje jam talkininkavo 1929 m. už jo ištekęs vilniečių Laimutė Elena Šlapelytė — Grauzinienė. Tai irgi kilni asmenybė, 1924 metais baigusi Vytauto Didžiojo gimnaziją Vilniuje, o 1929 m. — Vilniaus universiteto teisės fakultetą ir aktyviai pasireiškusi vilniečių visuomeninėje veikloje, būdama viena iš lietuvių studentų draugijos steigėjų. Gyvendama Romoje, pirmininkavo Italijos lietuvių draugijai.

Atostogų metu Grauziniai lankydavo žymesnes vietas Italijoje ir kitose Europos šalyse. Kartą jiedu aplankė Jeruzalę, o joje — „Pater Noster“ bažnyčią, kurioje yra padaryti „Tėve mūsų“ įrašai įvairiomis pasaulio kalbomis. Nesuradęs lietuviško šios maldos rašo, tuojau jį užsakė ir apmokėjo visas įrašymo lietuvių kalba išlaidas.

Neužmiršo ministras Grauzinis ir savo tėvų, užsakydamas jiems pas žinomą italų skulptorių Piraino gražią angelo skulptūrą su paminkline lentele. Negalėdamas jos pasiūsti į Giedraičių kapines sovietų okupuotoje Lietuvoje, jis patalpino skulptūrą Tėvų marijonų „Campo Verano“ koplyčioje, taip įamžindamas savo tėvų atmintį Romoje.

Ministras Grauzinis buvo popiežiaus Pijaus XI apdovano- tas „Kryžiaus už nuopelnus“ pirmos klasės ordinu. Jo apdovanojimų tarpe, be jau minėto Latvijos Respublikos „Trijų žvaigždžių“ ordino, taip pat yra Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordinas ir to ordino garbės ženklas, Sa-

vanorio — kūrėjo bei Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečio medaliai bei kiti žymenys.

1939 metais Kazimieras Grauzinis buvo paskirtas Nepaprastuoju pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Pietų Amerikai su rezidencija Buenos Aires. Čia jis išgyveno didįjį tautos ir valstybės sukrėtimą: ginklu įvykdytą Lietuvos Respublikos okupaciją ir jos anekciją prie Sovietų Sąjungos.

Rūpindamasis Lietuvos likimu, jis jautriai išgyveno kai kurių lietuvių „sukairėjimą“, o tą išnaudojo Sovietų Sąjunga per savo ambasadą, infiltruotus agentus sugyveno su dvasininkija, juos gerai priimdavo ir vaišindavo. Argentinoje palaikė artimus ryšius su dailininku Jonu Rimša, nutapiusiu didelius jo ir žmonos portretus. Lankydavosi pas jį pianistas Andrius Kuprevičius. Taip pat jį buvo aplankę ir dabartinis Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus, atvykęs su sportininkų ekskursija iš Čikagos.

Cordobos apylinkėse ministras Grauzinis nusipirko dvarą ir jį pavadino „Dainava“. Ten nuolat skambėdavo lietuviškos dainos.

Diplomatinio darbo sąlygos tolydžio sunkėjo. Sovietų Sąjunga didino spaudimą Argentinai, reikalaujama nutraukti Baltijos valstybių diplomatinį atstovavimą Argentinoje. Tai įvyko 1947 m., ir Lietuvos pasiuntinybė iš Buenos Aires buvo perkelta į Urugvajaus sostinę Montevideo. Ten ministras Kazimieras Grauzinis ėmėsi rezistencinio pobūdžio diplomatinės veiklos kovoje prieš Sovietų Sąjungą, už Lietuvos nepriklausomybės atstatymą. Norėdamas atkreipti urugvajiečių ir užsienio diplomatinį atstovų dėmesį į Lietuvai padarytą skriaudą, ministras Kazimieras Grauzinis rengė bado streiką viename iš žinomiausių Montevideo restoranų, gerdamas tik vandenį. Spauda tą įvykį plačiai aprašė, iškeldama Lietuvą ištikusią tragediją bei genocidinį tautos naikinimą. Suprasdamas, kad viešojo diplomatinio yra mažne vienintelis likęs kovos ginklas, jis dirbo išvien su

pasiuntinybės spaudos ataše Kazimieru Čibiru ir padėjo jam parengti knygą ispanų kalba „Entre Fuego Cruzado“ (Kryžminėje ugnyje). Pagal išgales naudodama visas priemones, pasiuntinybė leido brošiūras apie Lietuvos istoriją, plačiai nušviečiant jos padėtį okupacijoje. Jam buvo nepaprastai svarbu, kad Argentinai ir Urugvajaus spaudoje būtų teisinga informacija apie lietuvių tautos ryžtingą kovą už laisvę ir nepriklausomybės atstatymą.

Kazimiero ir Laimutės Grauzinių šeima išaugino ir išmokslo tris dukras: Laimutę Oną, Reginą Nijolę ir Mildą Elena. Ministro Grauzinio žmona Laimutė Elena, dar 1947 metais suorganizavo Urugvajuje lietuvių trenitinių draugiją ir jai pirmininkavo. Aktyviai bnedradarbiau- vo spaudoje. Duktė Laimutė Ona baigė Montevideo universiteto istorijos fakultetą.

Paskutinis pasivaikščiojimas

1962 metų birželio mėnesio penktąją dieną, kaip įprasta, rytmeti, ministras išėjo pasi-vaikščioti ligi jūros, kad sustiprintų jau anksčiau „svėklatą“ pakritusias jėgas. Grįždamas netoli namų, jis šalinatvyje susmuko. Jį pastebėjo kiekvieną rytą pro ten mėgęs pravažiuoti naujienis, kuris visuomet sutikdavo jį vaikščiojantį ir sveikindavo. Tuojau nūsukbėjo prie ministro Grauzinio ir suteikė jam paskutinį palaiminimą. Skubiai atvažiavusi greitoji pagalba padėti jam jau negalėjo: ministras Kazimieras Grauzinis buvo miręs.

Nors Urugvajus jau buvo pripažinęs Sovietų Sąjungą, tačiau vyriausybė leido veikti Lietuvos pasiuntinybei. Ministras Kazimieras Grauzinis buvo iškilmingai palaidotas didžiosios sostinės kapinėse.

Tą Lietuvai ir lietuviams liudną bei skaudų įvykį man papasakojo labai veiklus ilgametis lietuvių parapijos klebonas tėvas Jonas Giedrys, SJ. Jis prisiminė ministrą, kaip išsilavinusį, uolų ir draugišką Lietuvos atstovą, kuris nuosirdžiai rūpinosi savo tėvynės reikalais ir maloniai priimdavo lietuvius. Ministras jam buvo pareiškęs savo didžiausią norą — būti palaidotas Lietuvoje. Šis jo prašymas ligi šiol dar neišpildytas.

Buvęs Lietuvos diplomatijos šefas Stasys Backis turėjo nuosirdžių įvertinimo žodžių ministrui Grauziniui. Jo įsitikinimu, tai buvęs doras, energingas, kultūringas, pavyzdingas, o drauge ir kuklus Lietuvos Respublikos diplomatas. Jis priklausęs ateitininkams ir nuosirdžiai, be kompromisų rėmęs Lietuvos Respublikos prezidentą Antaną Smetoną.

Nepaprastai šiltai ir jautriai apie savo tėvą — idealistą atsiliepia jauniausioji duktė Mildą Elena, 1968 metais Urugvajuje baigusi Montevideo universiteto Architektūros ir urbanizacijos fakultetą. Ji man rašo: „1945 tėvelio sveikata pradėjo šlubuoti, bet atsigavęs jis toliau tęsė savo kovą už Lietuvos laisvę.“

(Nukelta į 2 psl.)

1947 m. kovo 10 d. Lietuvos ministras dr. Kazimieras Grauzinis badavimo metu su El Dia redaktorium G. Vildal, Rambla viešbutyje, Montevideo, Urugvajuje.

Literatūriniai portretai ekrane: Nagys ir Katiliškis

Vilniuje, Rašytojų klube, jaunas kino režisierius Vytautas V. Landsbergis (Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio sūnus) pristatė du naujus videofilmus apie du egzodo rašytojus — Henriką Nagį ir Marių Katiliškį. Į klubą gausiai susirinkusiems žiūrovams — rašytojams, egzodo literatūros mylėtojams — V. V. Landsbergis sakė, kad jis ir jo kino studija „A Propos“ kino kamera pradėjo kurti literatūrinių portretų seriją. Šie du filmai — serijos pradžia.

V. V. Landsbergio ir poeto bei dramaturgo Sigito Parulskio (jis atliko montavimo darbus) videofilme *Epitafija ant poeto kapo* lyg gyva matome Henriką Nagį — skaitantį savo poeziją, vaikštinėjantį palei Kanados vandenį, kalbantį literatūros vakare Vilniuje, jam apsilankius laisvę atgavusioje Lietuvoje. Iš ekrano apie H. Nagį ir jo poeziją kalba jo žmona Birutė, Kazys Bradūnas, Alfonsas Nyka-Niliūnas, paskutiniųjų H. Nagio gyvenimo metų bičiulis, Lietuvoje gyvenantis poetas ir literatūros kritikas Liudvikas Jakimavičius, o bene daugiausia — filmo herojaus poezijos gerbėjas ir nagrinėtojas Sigitas Geda. Filmas atskleidžia H. Nagio dalyvavimą antologijoje *Žemė, Literatūros laukoose*.

Antasias literatūrinių portretų seriją tęsiantis filmas — *Marius Katiliškis — iš prisiiminimų*. Jo režisierius — jau bene dešimtį metų Čika-

goje gyvenantis Arvydas Roneckis. Jam talkino, kadrus filmavo žinomas fotomenininkas A. Kezys, D. Buklys, Diršė ir kiti filmuotojai. Iš ekrano sklinda M. Katiliškio paprasti ir nuoširdūs žodžiai apie varganą išveio — tremtinio būvį Vokietijos DP stovyklose, pasakui dirbant juodadarbiu Amerikoje. M. Katiliškis pasakoja apie savo kelią į literatūrą, prisimena prieškarinės Lietuvos leidinius, kuriuose buvo išspausdinti pirmieji jo apsakymai. Įstrigo M. Katiliškio žodžiai, kad jis nesąs joks rašytojas, o tik šiaip užrašinėjęs patirtus išpučius ir vaizdus iš gyvenimo. Matome jo paties rankomis surestą namelį prerijoje, jo sodintus medžius...

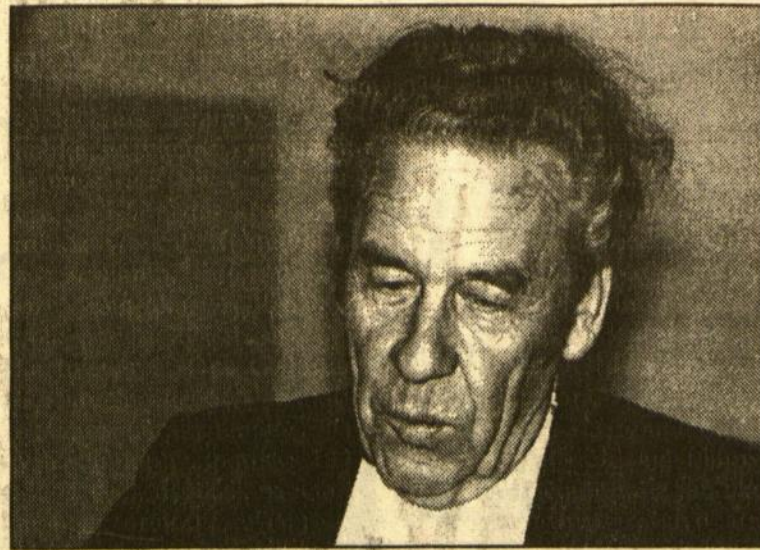
Abiejų filmų herojus jungia meilė laisvai, be okupantų tėvynei, gimtinės ilgesys. Aname, V. V. Landsbergio filme, A. Nyka-Niliūnas prisimena H. Nagio žodžius, jog jis nevažiūsi į Lietuvą tol, kol nebus lietuviškos vizos. Šiame, A. Roneckio filme, išryškina ma M. Katiliškio nostalgija tėviškei, jos laukams ir miškams. Filmo kadrai įtikinamai parodo, kad M. Katiliškis nepripato svetiname krašte, net kitokios kalbos nemokėjo, — tik lietuvišką. Matyt, todėl ir kūrinių kalba sodri, turtinga.

Apie M. Katiliškį iš ekrano prabyla jo sesuo Z. Rupsienė, žmona Z. Nagytė — Katiliškienė (Liūnė Sutema), dailininkas V. Ignas, H. Nagys, J. Pivoriūnas, J. Blekaitis, kiti jam artimi meno žmonės,

bičiuliai.

Kai baigėsi abu filmai, greta manęs sėdėjusio kino režisieriaus, filmo apie Bernardą Bradzonį autoriaus, Algirdo Tarvydo paklausiau, kuris čia pristatytų dviejų filmų jam labiau patiko, kuo jie vienas nuo kito skiriasi, išgirdau maždaug tokį atsakymą:

— Mane kur kas labiau sudomino ir sujaudino filmas apie Marių Katiliškį. Šio filmo kūrėjams geriau pavyko atskleisti jautrią, idomią, patrauklią Katiliškio asmenybę. Ją paryškina nuoširdūs, atviri šio rašytojo artimųjų ir bičiulių prisiminimai. Jei filme apie Nagį vyrauja žodis, herojaus kūrybos nagrinėjimas ir apibūdinimas, tai filme apie Katiliškį labiau atskleidžiama ne tik jo asmenybė, bet ir aplinka, kurioje jo gyventa. Šis filmas nuo-

Poetas Henrikas Nagys

širdesnis, gilesnis, gyvesnis negu pirmasis.

Pasibaigus abiejų filmų peržiūrai, režisierius V. V. Landsbergis pasakė, kad literatūrinių portretų serija bus tęsiama. Dabar ruošiamasi kurti filmus apie A. Nyką-Niliūną ir Antaną Vaičiulaitį.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Fotomenininkas Algimantas Kezys

KUNIGAS, FOTOGRAFAS, POETAS

Fotomenininkas Algimantas Kezys gimė 1928 m. spalio 28 d. Vilkaviškio apskrityje, Vištytyje. 1944 m. su tėvais pasitraukė į Vakarų. 1950 m. karo klanonių keliai per Vokietiją atvedė į JAV. Čia A. Kezys įstojo į Jėzuitų ordina, o 1961 m. buvo išvėntintas į kunigus, jam suteiktas filosofijos magistro laipsnis. Čikagoje fotomenininkas įsteigė fotoarchyvą, kuris dabar vadinasi jo mecenato — A. Budrio vardu, Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, keletą metų vadovavo Jaunimo centrui Čikagoje. Taipogi redaguoja ir leidžia išveivijos dailininkų almanachus bei personalijas: „Lietuvių dailininkas išveivijoje“, „Lietuvos dailė“, „Lietuviai dailininkai Šiaurės Amerikoje“, „Ona Dokanskaitė“, „Mykolas Paškevičius“ ir kt. A. Kezys taip pat organizuoja kasmetines fotografijos parodas, kuriose paskutini dešimtmetyje dalyvauja fotografai iš Lietuvos. Kiekvieną parodą lydi katalogas su eksponuotų kūrinių reprodukcijomis.

Šiame surengta jau 26-oji paroda.

Algimantas Kezys fotografija susidomėjo dar būdamas studentu, t. y. apie 1958 m., o nuo 1964 m. pradėjo rengti personalines parodas.

1966 m. JAV fotokritikas Hugh Edward'as taip rašė apie to laikotarpio darbus: „Kezys yra pasiekęs tokį poetinio realizmo laipsnį, jog tai, ką galima būtų pavadinti 'realybės abecėle', jis vartoja savito stiliaus sakiniams sudaryti. Dauguma fotografijų — savarankūs esminiai, tarsi matmenys ir svorį turintys objektai; žiūrėdamas juos vienas, niekieno netrukdomas, patiri kontempliacijos palaimą“.

Maždaug nuo 8-ojo dešimtmečio A. Kezio žvilgsnį užvaldė architektūriniai fragmentai. Taip atsiranda „Čikagos“ ir „Miesto fragmentų“ serijos — vieni stipriausių darbų.

Štai kaip apie šiuos kūrinius atsiliepė Victoria Matranga: „Ar reikalingas dar vienas fotografijų albumas apie Čika-

gą? Tačiau ši knyga nepanaš į kitas. Čia įprasta Čikagos architektūra pateikiama neįprastai. Jis išgrynina savuosius potyrius, su jam būdinga energija siekdamas savo kūryboje aiškumo ir paprastumo“.

S. Valiulis: „Neatrodė, kad fotografskumo kriterijus būtų pasikeitę per dvidešimt metų: vis tokios pat išbaigtos, išgrynintos, tarpais griežtokos, tarpais švelnėjančios kontrastų kompozicijos, didingos gamtos ir betono išlieto pasaulio veidas“.

A. Kezys sukūrė albumus — tai ir paskutinis šiais metais išleistas jo albumas „Buties fragmentai“ — kuriuose atsiskleidė dar viena jo — poetinė pusė. Sukurtus tekstus fotografijos tarsi praplečia, papildoma.

Jubiliejaus proga įvairiuose Lietuvos miestuose vyksta A. Kezio fotografijų parodos; susitikimai, o LR kultūros ministras S. Šaltenis už nuopelnus garsinant Lietuvos fotografijos meną pasaulyje pristatė fotomenininką Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino apdovanojimui.

„Kultūros gyvenimas“, Nr. 15

Nuo amžių lietuvių žemė

JONAS DAINAUSKAS

Tėsinys

Ten pat, beblandantį ginti savo 14-16 metų dukteris, tėvų nušovė. Vasario 1 d. prie Drigelsdorfo, keliolikos rusų karių dalinys, karininko vadovaujamas, surinkęs 32 beklaujantįs bėglius ir sustatęs juos pakeles griovyje, sušaudė.

Daugumos gėžinamų bėglių vilkstinė žmonės buvo suvaromi į stovyklas, darbo komandas. Įrdavos (Gerdaun, dabar Želėžniovodsk) apskrityje buvo sudaryta vien moterų komanda žuvusiems laidoti. Pirmą dieną jos palaikė 17 pasikorusių moterų. Tos apylinkės Schoenflies vietovėje rusai, suvarę apie tris šimtus apylinkės neščiu moterų, sadistiškai jas nužudė.

Tada neliko nei vienos gyvenvietės Rytprūsijoje, Mazojoje Lietuvoje, kurioje nebūtų masinio ir sadistinio žmonių žudymo, kankinimo, gyvų deginimo, prievartavimo, žiauriausiai tas kankines nužudant.

Kai 1945.IV.9 d. kapituliavo Karaliaučiaus tvirtovė, tai sovietų karinė vadovybė Karaliaučių atidavė 6 dienoms raudonarmiečių sauvalei — žudymui, prievartavimui, plėšimui. Užėmė ligonines, pirmuoliausai puldavo atimti laikrodžius, brangenybes, o paskui prievartaudavo galestingas seseris. Gatvėse tada, net dienomis, mėtėsi lavonai moterų — net Dantės pragare tokių baisenybių nebuvo.

Po to vyko masiniai išvežimai, pradedant 1945 m. vasario mėnesiu, veik kiekvie-

noje gyvenvietėje koncentracijos stovykla ir rusų samoninagai sukeltas badas, iš maras numarinęs tukstančius civilių gyventojų. Vokietijos Valstybės archyvo, Ištremtųjų sąjungos ir Tremtinių, pabėgėlių bei karo invalidų ministerijos duomenimis, po bėgimų nuo Raudonosios armijos, 1945 m. balandžio mėn. Rytprūsijoje buvo likę apie 600,000 civilių gyventojų, o sugrįžus daliai pabėgėlių,

1945 m. vasarą ten buvo apie 800,000 vietos žmonių. Iš jų 1950 m. buvo belikę apie 75,000, tas skaičius kasdienai tirpo. Didelė dalis tų civilių mirė nuo bado, epidemijų, raudonarmiečių sauvaliavimo. Kelios dešimtys tukstančių buvo išvaryti (repatrijuoti) į Vokietiją. Greta to, iš rusų užvaldytos Mazosios Lietuvos teritorijos, nuo 1944 iki 1948 m., gal 25,000, o gal net ir 30,000, iš ten išbėgo į Didžiąją Lietuvą, ieškodami duonos ir prieglobsčio. Dalis jų 1950 m. „repatrijo“ į Vokietiją, bet tukstantai tų pabėgėlių iš Mazosios Lietuvos liko Lietuvoje.

Be sadistinio žudymo, naikimo, visame krašte viskas buvo naikinama, deginama. Rusų rašytojas A. Solženicinas, pats raudonarmiečių žygio į Prūsiją dalyvis, savo poemoje „Prūsijos naktys“ rašo, kad krašte buvo: „Kiek kaimų, tiek gaisrų“, o degančiame „vokiškame“ tvarte uždarytom ir gailiai mykiančiom karvėms tegalėjo pasakyti: „Na, ką gi, mieliosios karvutės,

juk jūs mūšiškes!...“ Specialūs raudonarmiečių daliniai, karo veiksmams seniai pasibaigus, 1945 metų vasarą, net ir lenkams atiduotose žemėse, degino namus, daužė, naikino žemės ūkio mašinas, įrengimus, viską, kas buvo žmogaus rankų padaryta.

Kaip Raudonoji armija net ir Klaipėdos krašte viską naikino, žudė civilius žmones, prievartavo moteris pasakoją patys enkavedistai. Pvz. Priekulės m. NKVD oper. grupės viršininkas vyr. lt. Kazakov 1984.12.24 d. „Lietuvos SSR vidaus reikalų liaudies komisariui — valstybės saugumo komisariui drg. Bartasiūnui informaciniai pranešime apie padėtį Memelio krašto Priekulės valsčiaus teritorijoje“ rašė: „...Be šeiminių likėlių, kaimai, turtas buvo nepaleisti ir tvarkingi. Neilgai čia buvusios trefejinės-okinės komandos ir kai kurie kariai visą šį turtą ir ūkius pavertė niekam tinkamais. Namai daugiausia tapo netinkami gyventi, stiklai išmušti, krosnys sugriautos, neišvežti baldai sulaužyti ir sunaikinti vietoje. Daug žemės ūkio inventoriaus sulaužyta... Daugelis karių ir trofejinų ūkinių komandų mardieriauja, prievartauja moteris, plėšikauja ir netgi žudo gyventojus... Yra atvejų, kai kariai išprievartauja moteris...“ Klaipėdos miesto ir apskrities vykdomojo komiteto pavaduotojas Juozapavičius 1944.12.24 d. taip pat pranešė Lietuvos SSR LKT pirmininkui M. Gedvilui apie padėtį

Klaipėdos krašte. Čia gyventojų buvo likę tik Priekulės valsčiuje ir viename Davilių valsčiaus kaime. Po karių plėšikavimo jiems liko tik ketvirtadalis arklų... Visi daiktai buvo naikinami tuo pretekstu, kad priklausė priešrevoliuciniams. Klaipėdos krašte neliko nė vienos neapipilėtos šeimos. NKGB operatyvinės grupės Klaipėdos krašte viršininkas v/s kpt. Kuzminas „visiškai slapta“ informuoja savo viršininką A. Guzevičių apie padėtį krašte. Kariai iš karto suėmė visus 17-48 metų amžiaus vyrus... suimtųjų skaičius nėra žinomas... Trys Vilkėčių kaimo moterys 1944.12.01 d. iš darbų karinėje komendantūroje grįžo išprievartautos... Kai kurie likę vokiečiai ir lietuviai buvo be jokio preteksto nušauti. NKVD ir NKGB tik pranešdavo apie padėtį ir nesikišo į karių reikalus. O karinės kontrvalgybos „Smerš“ skyrė tokių karių elgesį laikė visiškai normaliu. Šio siutėjimo padariniai bausis ir buvusių Klaipėdos krašto gyventojų liko tik vienas procentas.

Kairėje pusėje Nemuno Mazosios Lietuvos žemės padariniai dar baisėsi buvo. Stalinas 1943 m. Teherano konferencijoje reikalavo sau šiaurinės Rytprūsijos dalies su Karaliaučiumi. Esą, „Sovietų valdžia užsiėmusi šį neužšalantį uostą su gabalu vokiečių teritorijos“. Nei W. Churchill nei F. D. Roosevelt šiam reikalavimui neprieštaravo. Nelaukdamas naujų derybų su aliantais, 1944 m. liepos mėnesį Stalinas su būsimos komunistinės Lenkijos vadovu Bierutu slapta sutarė Lenkijai numatomas Ryt-

prusių pietinės dalies plotą ir sieną, pagal kurią visi Rytprūsiai padalinami Rusijai ir Lenkijai. O 1945 m. kovo mėnesį lenkams jau perleido jiems skirtą dalį administruoti, gegužės mėn. perleidimas oficialiai buvo tarp rusų ir lenkų sutartas. Potsdamo konferencijoje (1945 m. nuo liepos 17 iki rugpjūčio 2 d.) Stalinas pakartojo savo reikalavimą. Nors Teherane teikta vilčių, kad JAV ir Britanija bus palankios tam Stalino reikalavimui, bet pats Stalinas, kaip atrodo, vis dėlto nebuvo tikrąs, kad aliantai Karaliaučius jam atiduos. Jisai buvo numatęs reikalauti Mažąją Lietuvą ir Karaliaučius jo tada jau okupuotai Lietuvai ir buvo atsigabėjęs iš Lietuvos net keletą lietuvių ekspertų, kurie buvo pasirošę konferencijai pateikti moksliniai suformuluoti senus lietuvių revindikacinius argumentus. Ekspertai, dejas, buvo nereikalingi, nes aliantai lengvai patenkino rusų imperialistinius reikalavimus. Rusija įgyvendino savo siekius, nors konferencijos nutarime tas perdavimas pavadintas laikinu. Stalinas to „sąlygojimo“ nepaisė Karaliaučiaus sritį priskyrė ne prie Lietuvos TSR, bet prie Rusijos TSFSR.

Sovietų valdoma Mazosios Lietuvos dalis, pradžioje pavadinta Kionigsbergskaia oblast. 1946 m. liepos mėn. Karaliaučius buvo pavadintas Kaliningradu. Tą sritį sudarė Karaliaučiaus regionas (6,881, 42 qkm) ir Gumbinės regionas (6,620,93 qkm), iš viso 13, 502,35 qkm). Tame plote 1939.05.17 d. buvo 1,165,837 gyventojų.

(Bus daugiau)

Neįvykdytas noras

Atkelta iš 1 psl.

Jis ypač norėjo, kad visi apie tai skaitytų, girdėtų ir neužmirštų. Visa šeima dalyvaudavome lietuvių bendruomenės organizacijų renginiuose. Tėvas sakydavo kalbas Vasario 16-osios ir kitų progų minėjimuose. Jam patikdavo su visais susipažinti, su kiekvienu pasišnekėti. Žmonės jį gerbė ir mylėjo. Jis dėjo daug pastangų, kad Argentinos ir Urugvajaus spauda žinotų ne vien apie Lietuvos pavergimą, bet ir tai, kad mūsų tauta daugelį metų priešinasi okupacijai ir kovoja dėl savo laisvės.

Tėvelis mėgo meną ir muziką. Vakarais mes visuomet klausydavomės klasikinės muzikos. Atsimenu, kaip jam patikdavo klausytis manęs, skambinant pianinu, kai ruošdavau muzikos pamokas. Jis mus ragino mokytis ir baigti studijas, ką mes ir darėme. Prisimenu vakarus mūsų dvare prie Cordobos, Dainavos, kur traukdavome lietuviškas dainas po žvaigždėtų Argentinos dangumi.

Tėvelis aplankė daug muziejų Europoje ir Pietų Amerikoje. Kiek išgalėdamas, pirkto paveikslus ir meno kūrinius. Mes visos dukterys iš mažens buvom jautrios menui ir išmokome jį vertinti ir mylėti.

Tėvas taip pat labai mylėjo gamtą. Nors buvo labai užimtas, dažnai visa šeima išvažiuodavom savaitgaliais prie jūros ar į kokį mišką grybauti, ar bent pasigrožėti gamta. Mes, mergaitės, labai mėgdavome tas išvykas ir džiaugdavomės, galėdamos daugiau pabendrauti su tėte ir

mama, nes savaitės dienomis jie būdavo užimti savo darbais“.

Savo išpučius apie Kazimierą Grauzinį gražiai aprašo dabar jau miręs mano geras vyresnysis kolega teisininkas dr. Henrikas Lukaševičius 1975 metais išleistoje knygoje „Vienas mažas gyvenimas“. Štai trumpa ištrauka: „Ministras Grauzinis sekma-

dieniais atvažiuodavo ir paršveždavo pas save. Su jo šeima išvažiuodavom į apylinkes. Labai mėgo gamtą. Automobilį traukdavom lietuviškas dainas. Gal pati mėgiamiausia dr. Grauzinio daina buvo „Grazių dainelių daug girdėjau tyliu juo vakaro laiku...“ Reikėjo matyt, su koku entuziazmu ir išjautimu ministras traukė tą lietuvišką dainelę. Iš tikrųjų tą dainą vakaravau muzikos pamokas. Jis mus ragino mokytis ir baigti studijas, ką mes ir darėme. Prisimenu vakarus mūsų dvare prie Cordobos, Dainavos, kur traukdavome lietuviškas dainas po žvaigždėtų Argentinos dangumi.

Tėvelis aplankė daug muziejų Europoje ir Pietų Amerikoje. Kiek išgalėdamas, pirkto paveikslus ir meno kūrinius. Mes visos dukterys iš mažens buvom jautrios menui ir išmokome jį vertinti ir mylėti.

Tėvas taip pat labai mylėjo gamtą. Nors buvo labai užimtas, dažnai visa šeima išvažiuodavom savaitgaliais prie jūros ar į kokį mišką grybauti, ar bent pasigrožėti gamta. Mes, mergaitės, labai mėgdavome tas išvykas ir džiaugdavomės, galėdamos daugiau pabendrauti su tėte ir

Kas ir kur?

ČIURLIONIO GALERIJOJE: INOS ČYGAITĖS-NICEWANDER PARODA

DAIVA VALERIA KARUŽAITĖ

Ieinant į Čiurlionio galeriją, koridoriuje pastebiu, kad numintas buriuotojų plakatas. Čygaitės-Nicewander parodoj iš karto pastebiu trikampinio formos darbą, kurio viduryje šviečia gražiausias burinis laivas, už jo iš abiejų pusių matyti dar du laivai šešelyje. Pagalvojau, kiek daug gali būti laivų už tų trijų? Toliau Inos parodoj pastebiu paveikslą, pavadintą „Icarus“. Dailininkė man pasakoja, kaip mitologinis Ikaras per aukštai pakilo ir smarkiai krito.

Ina Čygaitė-Nicewander

Parodoj daug gelių. Menininkė pati puošia savo parodą nutaptais gelių vaizdais ir natūrmortais: kai kurie ekspresyvi, kiti į abstraktinę pusę, dauguma jausmingi ir maloni. Jūs pažireti. Susidarius bendrą parodos vaizdą, man visuomet įdomiausia, kas trečiame kambaryje ant sienos. Atidaryme Ina sustatė laiptus iš skulptūrų bazių ir ant jų vaišino svečius. Grįžus po atidarymo, tos skulptūrų bazės man atrodė, kaip laiptai į tuštumą. Truputį šone, kabo gelės, — pastelinis piešinys — pavadintas „Sigmund Freud“. Dailininkė man aiškina, kad kompozicijoje: gelė derinasi su vaza. Rusvai raudona spalva esą ramina dailininkę ir veda į vidinį pasaulį. Iš tikrųjų paveikslas simetrija išlaikyta, bet gelė man atrodė kažkokios keistos formos. Gelės vidury spindi aiški šviesa, o iš šono tamsios, slegiančios, ne augmenų tipo formos. Šiame kambaryje visi paveikslai, tyčia nelygiai eksponuojami, mane išmeta iš pusiausvyros. Susidomėjusi pradėdau ieškoti

vazų kituose gelių paveiksluose. Randu pakartotą formą paveikslų „Pietos“ širdyje.

Darbas pavadintas „Musical Fragment“ mane slegia per mažu formatu apskritai ir depresyviu, pilnai rudu koloritu, tarp labai spalvingų paveikslų. Šis kūrinys įdomus abstraktiniu žaismingumu.

Parodos kuriniuose man trūksta žmonių. Dvejuose stiprios kompozicijos paveiksluose jie pagaliau atsiranda, ir Čygaitė juos pavadina „linksma kompanija“.

Du Vilniaus senamiesčių vaizdai. Juose šviesa traukia į tolumą. Paveiksle „Downtown Chicago“ šviesos prieš akis. Šio kūrinio stiklas buvo nuimtas, nes kabinant parodą sužudo. Žiūrovai kalbėjo, kad „šukės laimė neša“. Tikimės, kad tą laimę Ina randa Čikagoje. Kurinyje tiltas per upę (turbūt ant Wacker Drive). Pone dangoraižis jo juoda spalva perskirta balta linija, pastatas šviesus. Užnugaryje stovi didesnis rudas pastatas, atrodo kaip sauganti jėga. Iš šono — baltas bokštas. Čikagos upės vandenį Freudas gal pavadintų reikšmingu pasamones simboliu.

Parodą yra verta pamatyti. Eksponuoti kūrinių aliejiniai, akriliniai ir pasteliniai. Inos Čygaitės-Nicewander darbai taip pat eksponuojami „Athenos“ galerijoje. Paskambinu sužinoti, kada galima juos apžiūrėti. Pasako, kad „Athena“ užsidaro ir toliau ruoš savo parodas Čikagos bibliotekoje. Suprantu, kai dailininkė sako, kad čia sąlygos sunkios, bet, atrodo, jai nebloggeri sekasi. Čygaitė-Nicewander nori, kad profesionalai-kritikai apžiūrėtų jos darbus. Taip pat laukina naujų kritikų, kad stiprintų Čiurlionio galerijos veiklą.

MONOGRAFIJOS SUTIKTUVĖS

Doc. dr. Danutės Petrauskaitės paruoštos monografijos *Prudencija Bičienė* sutiktuves rušiamos penktadienį, spalio 30 d., 6:30 val. vak., Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte (Pasaulio lietuvių centro pastate).

Barelis mūsų kultūrininkų su svečiais iš New Yorko P. Jurkum, atvykusiu į A. Lipskio dailės parodos atidarymą rugsėjo 19 d. Lietuvių dailės muziejuje Lemonte. Iš kairės: Daiva Karužaitė, Paulius Jurkus, Stasys Dziugas, Stasė Petersonienė, Julija Svabaitė-Gylienė, Algirdas Titus Antanaitis.

Rašytojų traukinys

ALGIMANTAS A. NAUJOKAITIS

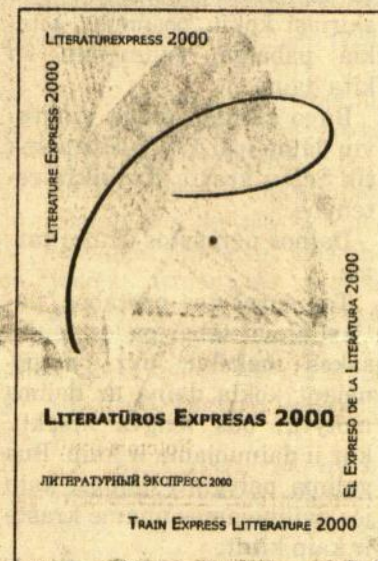
Berlyno rašytojams, vertėjams, kitiems kultūrininkams kilo idėja — 2000-aisiais metais, šio ir ateinančio amžiaus sandūroje, istoriniu Pietų — Šiaurės ekspreso geležinkelio maršrutu surengti įvairių Europos valstybių rašytojų kelionę traukiniu. Keliaudami per visą Senąją žemyną, susitikdami su įvairių valstybių ir tautų žmonėmis, jie mėgins griauti šiame amžiuje susiformavusias kultūrinės, estetiškes ir dvasines sienas, suartinti kultūras. Prancūzijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, kitose Europos valstybėse netruko atsirasti šio projekto rėmėjai. Ypač tvirtu pritarimu susilaukta Lietuvoje — savo veiklos planuose jį numatė nepriklausomų leidėjų viešoji įstaiga *Lietuviškos knygos*. Tai ir paskatino projekto *Lietuviškos knygos* iniciatorių ir kūrėjų Vilniuje surengti projekto koordinacinę grupę konferenciją, aptarti pasiruošimą šiai unikaliai ir įdomiai kelionei. Kartu su Lietuvos rašytojais ir leidėjais konferencijoje dalyvavo Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos, Rusijos atstovai. Spaudos konferencijoje žurnalistus jie smulkiau supažindino su projektu *Lietuviškos knygos* 2000.

2000 metų gegužės mėnesį iš Lisabonos Sante Apolonia geležinkelio stoties išvyks specialus traukinys, kuriuo į

šešių savaitių kelionę leis 130 rašytojų 45 Europos valstybių. Bus keliamama per 12 Europos kraštų — Portugaliją, Ispaniją, Prancūziją, Belgiją, Olandiją, Vokietiją, Lenkiją, Lietuvą, Latviją, Estiją, Rusiją, Baltarusiją. Traukinys keliom dienom sustos daugiau kaip dvidešimtyje Europos miestų, tarp jų ir Vilniuje. Rašytojai — keliauninkai tuose miestuose susitiks su savo kolegomis rašytojais, menininkais, visuomenės ir politikos veikėjais, su visuomenės Tikiu susitikimų šūkis: „Kviečia Europos literatūros“. Be minėtų susitikimų manoma surengti politines diskusijas, forumus, koncertus, teatrų aktorių pasirodymus. Kelionė baigsis vienoje išpūdingiausių Europos kryžkelių — Berlyno Friedrichstrasse geležinkelio stotyje, kur ši neregėta kelionė bus užbaigta kultūros festivaliu.

Keliaudami traukiniu, rašytojai turės sukurti, parašyti ne daugiau kaip po 15 puslapių savų išpūdžių, minčių, apmąstymų. Projekto organizatoriai konferencijoje sakė, kad žanrą galės pasirinkti patys autoriai — tai galės būti dienoraštis, eilėraštis, eseistika, net dramos veiklas. Bus pasirūpinta, kad kelionės metu parašyti kūrinių jau 2001 metų pabaigoje bus išleisti atskira knyga visomis Europos kalbomis. Taip pat numa-

tyta išleisti kelionę įamžinusi CD ir iliustruotą katalogą. Bus parengti ir kelionės specialūs puslapiai pasauliniame kompiuterių tinkle *Internet*. Be to, rašytojų kelionę kino juostoje užfiksuoja kinematografai. Filmas bus platinamas visame pasaulyje.

Kelionės rengėjai, Berlyne jau veikiančio koordinacinio centro atstovai, spaudos konferencijoje sakė, kad jau ateinančiais metais iš kiekvienos valstybės kvies po tris rašytojus. Pasak rengėjų, jie turi mokėti užsienio kalbą, būti pakankamai pasirengę fiziškai, kad galėtų išstverti ilgą, šešių savaitių kelionę traukiniu.

Pagalvojęs, kam teks laimė patekti į šią kelionę, spaudos konferencijoje Lietuvai atstovaujančių vykdytojų paklausiau, ar bus galimybių į traukinį patekti bent vienam mūsų išeivijos rašytojui, juo labiau, kad mūsų literatūra dabar viena, Rašytojų sąjungai priklauso bemaž 30 egzodo rašytojų.

Atsakydamas į šį klausimą, vienos iš projektų vykdytojų, viešosios įstaigos *Lietuviškos knygos* vadovas A. Gailius mėgino aiškinti, kad ši kelionė yra europietiška, ir joje galės dalyvauti tik europiečiai rašytojai. Šis argumentas manęs neįtikino: juk ar ne savo noru tapę išeiviai, mūsų tautiečiai jau yra amerikiečiai, o ne lietuviai, ne europiečiai? Antra vertus, ar Amerikos žemynė gyvenantiems mūsų tautiečiams rašytojams nerūpi Europos reikalai, jos keliai ateinančiame tūkstantmetyje? Tuo labiau, kad *Lietuviškos knygos* 2000 — dar neregėtas — negirdėtas, originalus projektas, sukurtas atsidūrus ties dvidešimto pirmo amžiaus slenksčiu, savo svarba patrauks ne tik Europos žemyną, bet ir viso pasaulio dėmesį.

ATEITIES SAVAITGALIS

Ateinančią savaitę Čikagoje ir Lemont'e įvyksta Ateities savaitgalis.

Penktadienį, spalio mėn. 30 d. Jaunimo centro kavinėje, Čikagoje, 7:30 v.v. Ateities savaitgalis atidaromas tradiciniu literatūros vakaru. Jam vadovauja Audrė Budrytė. Programoje dalyvauja: Vainis Aleksa, Kornelijus Jazbutis, Daiva Karužaitė, Audra Kubiliūtė, Ričardas Spitrys.

Šeštadienį, spalio mėn. 31 d. programa vyksta Ateitininkų namuose, Lemont'e. 12:00 v.r. kavutė. 12:45 v.p.p. Vytauto Didžiojo universiteto profesorius dr. Tomas Sodeika skaitys paskaitą „Lietuvos katalikai ant XXI amžiaus slenksčio“. 2:30 v.p.p. įvyksta svarstybos „Investicija Lietuvos ateitin“. Vadovauja Ramunė Kubiliūtė. Dalyvauja: Tadas Kulbis, sesuo Daiva Kuzmickaitė, Ritonė Rudaitienė, Indrė Tūnėlienė, Rita Venclovičienė. 3:45 v.p.p. Arvydas Tamulis praneša: „Interneto galimybės lietuviškai kultūrinei veiklai“. 7:00 v.v. Ateitininkų šalpos fondo vakariene.

Sekmadienį, lapkričio mėn. 1 d. programa vyks Ateitininkų namuose, Lemont'e. 12:00 v.v. virtiniai, kava ir pyragai. 1:00 v.p.p. a. a. Vytauto Vyganto prisiminimas. 2:00 v.p.p. įvyks svarstybos „Ateitininkų atskaitomybė praeičiai ir atsakomybė ateičiai“. Pranešimai: Juozas Polikaitis ir Laima Šalčiuvienė. Komentariai: Danutė Bindokienė, sesuo Daiva Kuzmickaitė, Alė Lieponienė, prof. dr. Tomas Sodeika. Vadovauja Jonas Pabedinskas.

DAIL. LIUCIJOS KRYŽEVIČIENĖS PARODA

Dailininkės iš Vilniaus Liucijos Kryževičienės tapybos ir gobelenų paroda bus atidaryta Balzeko lietuvių kultūros muziejuje penktadienį, spalio 30 d. 7 val. vakaro, dalyvaujant autoriui. Parodoje eksponuojami 6 didelio formato klasikinė technika išausti gobelenai bei 35 mišrios technikos tapybos darbai — „Kosminių ženklių“ ciklas. Štai ką apie Liucijos Kryževičienės tapybą rašo meno kritikas Jonas Valatkevičius: „Pažvelgus į Liucijos Kryževičienės tapybą, visų pirma norisi kalbėti apie erdvę. Erdvė turi daugybę reikšmių. Pačios paprasčiausios iš jų — tai atstumas tarp kelių objektų ar dvimatis, trimatis plotas. Tačiau tuo pat metu erdvė žymi kosmosą, laiko tarpą ar išraiškos laisvę. Visos šios erdvės reikšmės gali būti pasitelkiamos, šifruojant Liucijos Kryževičienės tapybą, bet jos tepapildė esminį paveikslų supratimo būdą. Nesunku pastebėti, kad šios dailininkės paveiksluose pirmiausia yra žmogaus sąmonės metafora. Jos tapyba byloja apie žmogaus proto gelmes.“

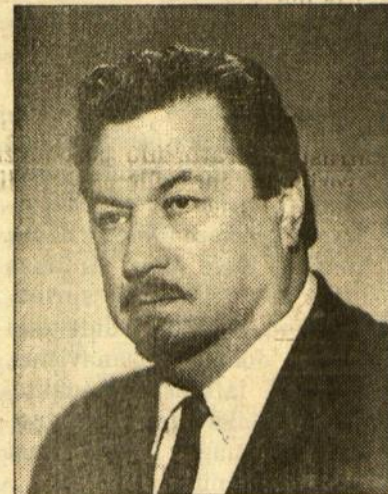
Dail. Liucija Kryževičienė

VARGONŲ REČITALIS

Š.m. lapkričio 8 d. Washington, DC, esančioje Nacionalinėje katedroje (Washington National Cathedral, Massachusetts ir Wisconsin Ave, NW, Washington, DC 20016-5098, tel. 202-537-6216) ruošiamas Virginijaus Barkausko vargonų muzikos rečitalis. Tai vienas svarbiųjų šio sezono katedros rengiamų koncertų (pradžią 5 val. vakare). Programoje bus atliktas Juliaus Juzeliūno *Koncertas vargonams* — pirmą kartą šiame krašte, taip pat prancūzų kompozitoriaus Charles-Marie Widor *VI simfonija vargonams*. Šios katedros vargonai yra plačiai žinomi muzikiniame pasaulyje, o taip pat ne kartą pasižymėjus virtuoziškumu yra ir koncerto atlikėjas Virginijus Barkauskas.

Audronė Gaižiūnienė

Virgilijus Noreika

„AUKSO GIJA“

„Saulutė“, Lietuvos vaikų globos būrelis, neseniai Čikagos ir apylinkių lietuviams ruošęs sol. Vytauto Juozapaičio ir pianistės Nijolės Railytės koncertą, ši sekmadienį, spalio 25 d., 3 val. p.p., Jaunimo centre lietuvių visuomenei padovanos solistų Virgilijaus Noreikos ir Audronės Gaižiūnienės „Aukso gija“. Koncertas bus pakartotas Ormon Beach, FL, Prince of Peace salėje, spalio 28 d., trečiadienį, taip pat 3 val. p.p. Šių koncertų, kaip ir ankstesnių, pelnas skiriamas našlaičių ir beglobių vaikų šalpai Lietuvoje.

PAMINKLINĖ LENTA LAURYNUI NORVEGUI

Rugsėjo 4 d. Šv. Jonų bažnyčioje Norvegijos karališkoji šeima atidengė paminklinę lentą, skirtą jėzuitui tėvui Laurynui Norvegui.

Tėvas Laurynas Norvegas (1539-1622) — iš Norvegijos kilęs jėzuitas, teologijos profesorius, žinomas katalikybės Skandinavijoje skleidėjas. 1600-1622 m. darbavosi Lietuvos jėzuitų provincijoje. Paskutiniuosius gyvenimo metus praleido Vilniuje dėstydamas jėzuitų akademijoje. Mirė 1622 m. gegužės 5 d., buvo palaidotas Šv. Jonų bažnyčioje. Išleido keletą poleminio turinio knygų, paliko nemažai laišku bei kitų rankraščių.

Ina Čygaitė-Nicewander. Aliejus, 1996.

Ina Čygaitė-Nicewander. Still Life, aliejus, 1996.

Leidiniai

Nuo Punsko iki Seinų

PAULIUS JURKUS

Lietuvių tautosakos paveldą buvo užrašyta 17 ir 18 amžiuje, bet dėmesys tautosakai susiformavo romantizmo laikais, kurie prasidėjo 18 a. pab. ir sąjūdžiu virto 19 a. pradžioje. Romantizmas daug dėmesio skyrė paprastai kaimo kultūrai, žavėjosi natūraliu primityvizmu, žavėjosi ir liaudies dainomis, nes jose rado niekieno nepalietą nuosirdų pirmųjų pergyvenimų. Lietuvių liaudies dainos susilaukė ypatingo dėmesio.

Pirmą dainų rinkinį išleido Liudvikas Gediminas Rėza (1776-1840) 1825 m. Rinkinyje turėjo 85 dainas, jų vertimą į vokiečių kalbą, buvo ir 7 dainų melodijos bei straipsnis apie dainas, jų turinį, formą. Žymus vokiečių poetas Goethė susidomėjo tuo rinkiniu, parašė teigiamą knygos recenziją, žavėjosi lietuvių liaudies dainomis — tai esanti liaudies tikra žmonių poezija. Šis Goethės posakis atkreipė kitų tautų dėmesį. L. Rėzos rinkinys, dalimis ar net visas, buvo išverstas į prancūzų, rusų, lenkų ir čekų kalbą.

Romantizmas pasiekė ir Vilniaus universitetą, ir čia formavosi lietuviška tautosaka. Simanas Stanevičius 1829 m. išleido „Daynas Žemaitiečių“. Knygėlėje buvo 30 dainų iš Viduklės apylinkės. Pirmas pasakų tekstus užrašė Simanas Daukantas 1813 Žemaitijoje.

Dainos pradėtos rinkti plačiau ir plačiau. Didelis dainų rinkėjas buvo karo. Antanas Juška (1819-1880). Jo surinktų dainų išleista 5 didžiuliai tomai. Jonas Basanavičius, „Aušros“ laikraščio redaktorius, suteikė daug tautosakinės medžiagos ir išleido net 7 pasakų tomus.

Uoliai tautosaka rinkta prieš Pirmą pasaulinį karą, buvo skelbiama spaudoje, net specialiuose tautosakos prielaidose. Nepriklausomos Lietuvos laikais sukurtos institucijos surinkti tautosakai saugoti, tvarkyti, tyrinėti, leisti. Į darbą įsijungė moksleiviai. Taip sukaupė didelį turtą, kuris liudija tautos platų kūrybingumą.

Naujas tautosakos rinkinys

Neseniai teko susipažinti su nauju tautosakos rinkiniu. Jis vadinasi *Nuo Punsko iki Seinų*. Tai sritis, kur susitinka dvi tautos, dvi kalbos — lietuvių ir lenkų. Lietuviam čia teko daug ką išgyventi. Knygos įžangoje taip rašoma apie šį kraštą: „Praeityje šiose žemėse gyveno Jotvingiai (sūdūvai), kuriuos XII a. išnaikino lenkai, rusai ir vokiečiai. Jie pradėta kolonizuoti XV-XVI a., ir čia įsikūrė daug lietuvių dzūkų, kurių nemažai gyvena ir šiuo metu (Punske valstyje apie 85% lietuvių, Seinų — apie 30%). Jie turi savitą dvasinę ir materialinę kultūrą, ugdytą ir saugotą nelengvomis svetimų valstybių priepaudo ir slavų kultūrinės įtakos sąlygomis“ (7 psl.).

Taigi ši knyga, tautosakos rinkinys, pasidaro keliariopai svarbus ir mums brangus, nes tai liečia gyvenimą mūsų brolių, kurie patyrė daug vargo.

Kas tas Juozas Vaina?

Knyga sudaryta iš Juozo Vainos tautosakos rinkinių.

Ją sudarė ir spaudai parengė Danutė Krištopaitė; melodijas parengė Danutė Kuzinienė, išleido „Aušros“ leidykla, spausdino tos leidyklos spaustuvė. Išleista 1997 m., turi 317 psl.

Knyga pavadinta *Nuo Punsko iki Seinų*. Ji žvelgia į seną kraštą, kuris dabar yra anapus Lietuvos administracijos ribos, įjungtas į Lenkijos administraciją.

Šios gausios tautosakos rinkėjas Juozas Vaina yra Punske — Seinų žmogus, gimęs 1916 m. spalio 17 d. Vidugiriuose, netoli Punsko.

Tai buvo Pirmojo pasaulinio karo laikai — vokiečių okupacija. Paskui formavosi nepriklausoma Lietuvos valstybė su savo laisvės karais, po jų lenkų valdymo metai, ir vėl naujas, jau Antras pasaulinis karas. Visą laiką autorius daugiausia gyveno ir dabar gyvena aname Punske-Seinų krašte.

Mokėsi Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, kurią baigė 1935 m. Vilniuje Stepono Batoro universitete dvejus metus studijavo fiziką. Studijas tęsė Dancigo politechnikos institute. Būdamas nelenkas, karo metu nebuvo mobilizuotas ir lenkų kariuomenę. Dirbo Vilniuje. Ten jis ir susituokė su Elena Tumėnaitė, kilusia iš Dusetų apylinkių, fizikos mokytoja Trakų mokytojų seminarijoje. Paskui teko gyventi įvairiose vietose, nuo 1956 m. gyveno Punske, kur buvo mokytoju, lietuvių veikėju.

Čia jis pajuto reiką rinkti tautosaką. Keliavo iš kaimo į kaimą. Pradžioje tautosaką užrašinėjo ranka, nuo 1972 m. į magnetofono juostą — garsojuostą. Aplankė per 300 tautosakos pateikėjų. Taip sudarė didžiulį 7,000 vienetų tautosakos rinkinį.

Nuo 1968 susidomėjo ir liaudies kultūros kaimo žmonių įvairiais dirbiniais iš medžio bei kitokios medžiagos. Surinko apie 2,000 vienetų. Jie ir sudaro dabar veikiančią Punske etnografinį muziejų.

Tautosakos rinkinius jis perdavė Lietuvos Mokslo akademijai — Lietuvių kalbos ir istorijos institutui.

Čia medžiagą tautosakos instituto specialistai apdorojo ir parengė šį rinkinį *Nuo Punsko iki Seinų*. Kaip minėjome, žodinę pusę parengė Danutė Krištopaitė.

Ji savo darbą atliko rūpestingai ir profesionaliai. Pirmiausia atsiųstą medžiagą suskirstė pagal turinį. Rinkinyje dainuojamą tautosaką sudaro: darbo dainos (jų 13), kalendorių apeigų dainos (1), vestuvinės (54), jaunimo ir meilės (18), socialinės (1), karinės — istorinės (1), vaišių (1), literatūrinės (3), giesmės (2), raudos (2).

Taip suskirstiusi, kiekvieną dainą palygino su jų turimomis dainomis, kuo Jono Vainos įrašai skiriasi nuo jų. Tautosakos skyrius turi surinkęs dainų iš visos Lietuvos. Dainos sklinda iš kaimo į kaimą, iš vienos krašto srities į kitą, pvz., iš Dzūkijos į Suvalkiją, Aukštaitiją. Kitur ta pati daina pakeičiama, sumaišoma su kitos dainos žodžiais. Tuos palyginimus ji surašė prie kiekvienos dainos: kur ji paplitusi, kuo skiriasi nuo turimų dainų. Iš tų pastabų matyti, kad daugiausia Punske ir Seinų krašto dainų sutinkame Suvalkijoje, paskui Aukštaitijoje, Žemaitijoje. Yra dainų, kurios paplitusios visoje Lietuvoje. Nuo šio rinkinio jos skiriasi koku posmeliu, kita kita pabaiga, sujungimu su kita daina.

Buvo surasta viena jungtinių dainų (psl.59), kuri žinoma tik Seinų krašte. Tai tikra retybė.

Dainos užrašytos dzūkų tarimu.

Tos surašytos pastabos, patikslinimai labai padės tautosakos mokslui, pvz., nagrinėjant kokią dainą ar dainos motyvą, bus lengva atsekti, kur ji dainuojama ir kaip. Bus galima palyginti dainas, kaip jos dainuojamos aname krašte ir kaip kitur.

Dainų tekstai kartais būna labai poetiški. Tai buvo pastebėta L. Rėzos rinkinyje, ir apie jas kalbėjo vokiečių poetas Goethė. Ir šiame rinkinyje yra gražių poezijos perlų. Tokios dainos „Ant tėvelio dvaro trys vyšnių sodeliai“ (psl.47) gražiai apdainuoja tėvo ir sūnaus santykius, kai sūnus ieško sau žmonos.

Pasakomoji tautosaka

Pasakomojoje tautosakoje yra šie skyriai: pasakos apie gyvūnus (4), stebuklinės pasakos (9), pasaka — legenda (1),

novelinės pasakos (2), formalinė pasaka (1), mitologinės sėkmės (53), padavimai (2), pasakojimai (3), istoriniai pasakojimai (9).

Smulkiają tautosaką sudaro: patarlės, priežodžiai, posūkiai (184 vienetai užima 11 psl.), mįslės (95 vienetai, užima 13 psl.), minklės (26, užima 3 psl.).

Dainų gaidos

Dainų melodijas parengė Danutė Kuzinienė. Darbas atliktas rūpestingai. Gaidos spausdinamos spaustuvės ženklais, prie jų žodžiai įrašyti rašomąja mašinėle; įrašyta tvarkingai, lengvai perskaitoma. Pirmojo posmelio žodžiai kartojami paskui su visu dainos tekstu.

Gaidos padės dainai plisti toliau, gali patraukti ir muzikus-kompozitorius.

Priedai

Pabaigoje įdėtos 48 nuotraukos. Jos vaizduoja tautosakos rinkėją Juozą Vainą, jo aplinką, artimuosius, garsius dainininkus, kaimo gyvenimą, ūkio pastatus, padargus, įrankius, ūkio darbus. Tose nuotraukose ir matai aną nostalgiką Lietuvos senovę.

Surašytos pavardės žmonių, iš kurių užrašė dainas ir visą tautosaką. Knygos santrauka įdėta lenkų ir anglų kalba.

Knygos dailininkas

Knygos dailininkas Algimantas Švažas. Jis lengvais, simpatingais piešiniais papuošė knygą — viršelius ir tekstą. Iš viso sukūrė 7 skirtingus piešinius; 3 jų panaudojami antrą kartą kiek sumažinta forma. Piešiniai savo nuotaika derinasi prie knygos turinio.

Knyga įrasta į kietus viršelius, išleista gražiai, skoningai. Knygos pradžioje pažymėta, kad šios knygos rėmėja yra Lenkijos Kultūros ir meno ministerija. Tai perskaitęs, nustembi ir džiaugies, kad prie šio didelio ir puošnaus darbo išleidimo prisidėjo Lenkijos Kultūros ir meno ministerija. Gana praeities negandų, su kaimynais reikia sugyventi bendram visų labui.

Reikia džiaugtis ir pačiu tautosakos rinkėju Juozu Vaina, kad suprato reiką ir surinko tiek daug tautosakos. Rinkėjas įdėjo daug meilės ir darbo, kad tautosaka būtų išsaugota ateitčiai. Tai brangūs turtai, mūsų „briliantai“, kurie visada kalbės apie mūsų tautos kūrybingumą bei jos dvasinį kilnumą.

Paulius Jurkus

Ilustracija iš knygos „Eglė žalčių karalienė“, 1998 m.

Paulius Augius

MARŠKINIAI ANT BALTIJOS KRANTO

VALENTINAS SVENTICKAS

Trys žvejų mergaitės maudėsi jūroje. Kai išlipa ir krantą, jauniausioji aptiko, kad jos marškiniuose tūno žaltys. Jis pasakė atiduosiu marškinius su viena sąlyga: jei mergaitė prizadės už jo tekėti.

Eglė — toks mergaitės vardas — logiškai mąstant, galėjo į čia pat esančius tėvų namus parbėgti nuoga; galėjo palaukti, kol sesės atneš kitą rūbą. Bet ji prizadėjo tekėti už žalčio. Jeigu būtų buvę kitaip, — nebūtų vienos populiariausių pasakų.

Logika būtų prasta talkininė bandoma įrodyti, kad pasaulis negali apsiginti be lietuvių literatūros, ir tiesiog privalo ją leisti įvairiomis kalbomis. Bet mūsų literatūros marškiniai guli ant Baltijos kranto. Mergės pasaulis panašus į pasaką, kurioje žvalgosi nuotakų karaliai — žalčiai. Manys, kime, kad juos gali palankiai nuteikti tokia meili prologo banalybė.

Lietuvoje „Vagos“ leidykla jau senokai leidžia „Pasaulinės literatūros bibliotekos“ knygų seriją. 1988-aisiais ryžosi į ją įterpti „Lietuvių rašytojų apsakymų ir apysakų“ tometį. Žemaitės, Jono Biliūno, Vaidzanto, Vico Krėvės proza greta pasaulio klasikų, išleista, tuje pačioje serijoje, neatrodė naivi ar skurdi. Šių dienų akimis žiūrint, griežtas Žemaitės realizmas gali rungtis su šiuolaikiu populiaria Skandinavijos proza. Trumpa, tvirtai suręsta, stilinga Biliūno novelė nepadarytų gėdos jokiai antologijai. Tai XX amžiaus

kūriniai. Kaip unikumą prie jų norėčiau pridėti fašistinio konclagerio kalinio Balio Sruogos memuarinę prozą „Dievų miškas“. Reikia įsi-vaizduoti, jeigu tai neskaiciuotam įmanoma, ironiškos ir autoironiškos lagerio prozos linksma tragizma.

Nė viena tauta nepasigailėjo, išsivertusi XVIII amžiuje hegžametu parašytą Kristijono Donelaičio poemą „Metai“. Bent paminėjęs tokius praeities poetus, kaip Antanas Baranauškas, Maironis, Salomėja Neris, Jonas Aistis, priminsiu vokiečių rašytojo Johaneso Bobrovskio teiginį, kad K. Donelaičio buvo figūra, rodanti kelią per šimtmečius iki pat šių dienų.

Mėginantis aprėpti tą kelią vienu žvilgsniu tuojau pamatys, kad lietuvių literatūra lig šiol beveik neturėjo sąlygų būti tik literatūra. Ji privalėjo ginti tautą, jos laisvę, savo kalbą, nes kitaip iš viso nebūtų išlikusi. Taip, dėl to atsiranda angažuotumo apnašos — tiesioginio, ezopinio, metaforiško. Bet yra ir kas kita: nuolatinių krizinių visuomenės būsenų nulemta įtampa. Ji pulsuoja intonacijose, žodžių ir struktūrų judėjime, balse. Tai kas kita negu grąžtūs komponavimas ir žodžių lankstymas. Poetas Sigitas Geda, skaitydamas savo eilėraščių bažnyčioje, kuri sovietmečiu buvo paversta muziejumi, prabilo beveik nesemantiškais garsais, transo kalba. Vėliau prasitarė, kad šitaip

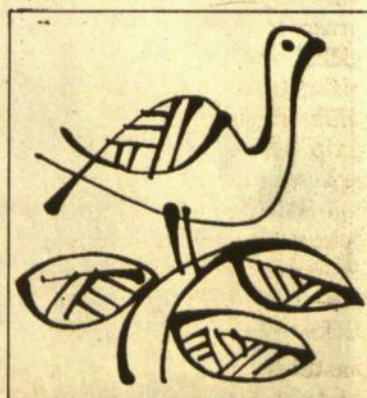
reikėjo atšventinti bažnyčią. Noriu pasakyti, kad šiaurietiška santūrios tautos literatūra istorija vadinamas gyvenimas yra įkaitinės, įtempės kaip stygą. Jos skaitymas ne atvanga, nuobodžiavimas arba sotaus gurmano desertas. Suprantu, kad šie žodžiai nėra gera reklama. Bet apie savitumą jie prastaria.

Šio trumpo žodžio priedas yra pluoštelis šiandieninės mūsų literatūros vertimų į anglų ir vokiečių kalbą. Pažinties pasiūlymo galimybė. Jokia institucija nesvarstė, kokius autorius čia pristatyti. Tiesiog pamėginta greitosiomis prisiminti, kas buvo vers-ta ir šiek tiek publikuota pastaruoju metu. Pasirinkimo — kalbu apie vertimus — galimybės kol kas kuklios. Taigi atpažinimą — konkrečių autorių ir bendros literatūrinės kondicijos — siūlyčiau vertinti maždaug vienodai. Bet atsiktiktinių pavardžių čia nėra. Ričardo Gavelio romanai eina Lietuvoje dideliais tiražais, traukia skaitytojus skvarbia permainingo laiko analize ir erotiniais vaizdais. Skaitydami Jurgio Kunčino romaną „Tula“, mes einame dar sovietinio Vilniaus gatvėmis kartu su išgėrusiu liūdnu jaunuoliu, po bohemiško atsiribojimo scenos patekdami į nerimo ir fatališko jausmo skaistykla. Tai dosnios neįmanomos meilės romanas su konkrečiais to laiko piešiniais. Vandos Juknaitės trumpi sakiniai, pasakojantys apie paprastos moters gyvenimą, sunkiai nusakomu būdu liečiasi su tuo, kas amžina, ir — be jokios patetikos. Poetė Nijolė Miliauskaitė, einanti panašiu keliu, yra atėjusi į prestižinę antologiją, išleista anglų kalba. Jos eilėraščių panašus į voratinklus — plonyčių gijų, perregimi, preciziškai nauasti. Tomo Venclovos, Yale universiteto profesorius, kurį galėjote matyti šalia Česlovo Milošo ir Josifo Brodskio, eilėraščių vertia įžymūs poetai, pamaži JAV išleista jo knyga „Winter Dialogue“. Mūsų dienomis ypatingai susimaišė gyvenimo šventenybės ir šiukšlės, susivertė vertybės: ar tu stebiesies dėl to, ar piktinsies, vis tiek visa liejasi kartu. Toks yra jauno, idukusio poeto Sigitto Parulskio kūrybos išpūdis. Jis savaip tęsia tai, ką ryškiausiai įkūnija vulkaninės galios Sigitto Gedos talentas.

Nėra abejonės, kad Lietuva turi pasiropinti savo literatūros skleidimu pasaulyje taip, kaip, tarkim, Norvegija, išteigusi agentūrą NORLA. Panaši institucija, „Lietuviškos knygos“, jau įsteigta, ir šioje Frankfurte mugėje buvo pristatyta.

O kol kas — Eglė maudosi, marškiniai boluoja ant kranto. „Braile seseris imkiet mani ir skaitkiet“, — tokiais žodžiais prasideda Pirmoji lietuviška knyga, pasirodžiusi 1547 metais.

„Kultūros gyvenimas“, Nr. 15

Užsklandė iš tautosakos rinkinio „Nuo Punsko iki Seinų“

nuo PUNSKO iki SEINŲ

Vilniuje, Kultūros ministerijoje, buvo pristatyta nauja, iki šiol Lietuvoje nebuvisi, tik svajota nepriklausomų leidėjų ir vertėjų viešoji įstaiga „Lietuviškos knygos“. Ta proga įvykusioje spaudos konferencijoje šios įstaigos vadovas poetas ir vertėjas Antanas Gailius paaiškino, kad iki šiol lietuvių literatūra beveik nežinoma pasaulyje. Lietuviškos knygos ne tik neverčiamos į kitas kalbas, bet ir neveikia informacinė sistema, nėra lankstaus, informatyvaus leidinio anglų, vokiečių kalbomis pristatant naujas čia ir išvijoje išleidžiamas knygas ir rašytojus.

Viešosios įstaigos „Lietuviškos knygos“ tikslas — sukurti ir plėtoti modernią, šiuolaikinę informacijos sistemą apie lietuvių literatūrą, — pasakė A. Gailius. Įstaiga rengs ir vykdys lietuvių literatūros pagarsinimo projektus, daly-

vaus tarptautinėse knygų mugėse su išsamia informacija apie lietuviškas knygas, jų autorių, o taip pat apie leidyklą. Viešoji įstaiga taip pat numato kviesti pasaulinio garso rašytojus, Lietuvoje pristatys „mažesnes“ Europos literatūras. Šiai veiklai tikimasi pasitelkti mažesnių Europos valstybių ambasadas, informacijos institutus. Norima atkreipti visuomenės dėmesį į knygą, gerinti skaitymo kultūrą Lietuvoje. Tikimasi sudaryti palankias sąlygas užsienio leidėjams imtis lietuvių literatūros leidyklos, knygų vertimo, siekiant, kad vertimo išlaidas apmokėtų ta šalis iš kurios kalbos knyga išverčiama. Taip jau daroma Vakarų šalyse. Vykdytą šią programą bus kolegiskai bendradarbiaujama su Rašytojų sąjunga.

Spaudos konferencijoje kalbėjęs egzodo rašytojas Kazys

Almenas pasakė, kad gerinant išviejoms rašytojų knygų vertimus į anglų kalbą ir kitas kalbas, JAV jau steigiasi distribucinis centras. „Baltų lankų“ leidyklos direktorius Saulius Žukas sakė, kad tokia ar panaši institucija galėtų turėti savo korespondentus, bendradarbius Lietuvoje.

Beje, tomis dienomis, kai buvo steigiama viešoji įstaiga „Lietuviškos knygos“, pasirodė ir pirmoji kregždė: Vilniuje Rašytojų sąjungos leidykla lietuvių ir anglų kalbomis išleido New Yorke gyvenančio poeto Juliaus Kelero poezijos rinktinę. Į anglų kalbą rinktines eilėraščius išvertė taip pat New Yorke gyvenantis lietuvis poetas Vyt. Bakaitis, savo eilėraščius rašantis anglų kalba.

Algimantas Antanas Naujokaitis